

La «contaminatio» na Llingua Asturiana (II)

(Segunda estaya)¹

MANUEL G. MENÉNDEZ NADAYA

I

Yo paezme qu'esti conceutu de la «contaminatio» morfolóxica (composición corrupta ya cruzamientu de pallabres, hibridismu contamináu, simple corrupción d'una pallabra, analoxía, interferencia, etc.) ta pocu escuadronáu ya llabráu dientru la llingüística ya, por ello, la xente d'estudiu escanóscase ante'l sistema llingüísticu del bable na formación ya na crianza pallabres. Esta infeición llingüística dexa asoraos a dellos llingüístes: falar de *raizos mistos* (*raizos contaminaos*) ya del *rexuntamientu de dos pallabres* pa iguar una tercera pallabra ye un fenómenu ralu n'otres llingües. Tan desgalazáu contamináu, comu resultes d'un sustratu precelta-celta ya preindoeuropéu ya tamién comu resultes de munchos siglos de bilingüismu ya n'especial comu resultes de la diglosia (asturianu-castellán) de plena facienda anguañu, fai que la *lingua asturiana* seya de manera,,

¹ Manuel G. Menéndez Nadaya: «El Prerromanu Llingüísticu Asturianu», *Lletres Asturianas*, n. 23, Uviéu, 1987, páx. 56 ya ss., onde se fala de la «contaminatio» n'asturianu de güei ya nel vieyu astur.

dientru les llingües neullatines, *la lingua col más altu índiz de contamin morfolóxicu*, llaboráu baxu'l sicollingüismu astur d'alta capacidá pa la síntesis ya l'asociación llingüística. Ante esti fenómenu tan perimportante pal caltriar d'abondes *etimoloxíes* de la llingua asturiana, nesta segunda estaya anecia n'echar otra llavegada pela fresca pa que la entenedera ya l'esplayu de la «contaminatio» lleven la meyor feria ya les meyores gotes de sementera.

Esta infeición morfolóxica hai qu'esaminála baxu dos aspectos: d'un lláu, el mecanismu, ya, d'otru, la connotación.

El mecanismu ye rudu ya primariu, comu pasa n'otres llingües primitives, aglutinando ya rexuntando cachos de pallabres pa formar otres pallabres, *ensin camudamientos fonéticos* por norma. Por ello, estes *pallabres mesturaes* nun son resultáu d'un mal castellán, comu talanten dalgunos *estudiosos alloriaos* que canten dacuandu la «puruslga» na prensa, sinón que son resultáu d'un fenómenu llingüísticu pertinente al *xeniu* de certes llingües que se quedaren nun estadiu abondo primitivu, comu asocede coles llingües celtas ya'l mesmu asturianu. Por ello, to dicir que *l'asturianu ye llatín, faláu a l'asturiana, dientru'l corru les llingües neullatines, pero que debaxu d'esa vestimenta llatina guarezse ya llate l'espíritu ya'l xeniu de les llingües celtas, comu pasa col rudu ya primitivu* mecanismu de la «contaminatio» asturiana. Talu mecanismu llingüísticu fai que l'asturianu, comu denguna llingua, tenga una presonalidá propia ya seya una cantera de continuo d'ú sacar ya esmesar pallabres de nuevu cuñu.

De primeres, la connotación de pallabres enxendraes por contamináu solleva dos conceutos nuna mesma pallabra, comu resultes de l'amestadura de dos pallabres de significáu distintu, engrandonando ya potenciando semánticamente la morfoloxía de la llingua asturiana; de segundes, la connotación ye la

potenciación d'un conceutu, comu resultes de la fusión de dos pallabres sinónimes; ya'n tercer llugar, la connotación son simples interferencies en dellos tiempos de verbos talos comu ser ya tener, dir ya facer, haber ya facer, deber ya haber, facer ya tener, siendo'l verbu facer el que más interferencies presenta por ser un verbu «factotum».

II

INTRODUCCIÓN D'UN VOCABULARIU DE PALLABRES CONTAMINAES

(Contamín de dos pallabres)

Nesti capítulu, esponse ente paréntesis el mecanismu más concurrente de la «contaminatio» perentemedies d'exemplos ya tamién s'entama aclarar la correspondiente connotación.

1.—Mecanismu: *la primera pallabra mantién les dos primeres sílabes.*

Primera connotación: *hai dos conceutos na pallabra resultante del contamín.*

— Disfrutuariu (< *disfru*(tar) + (usu-fru)*tua-riu*): conceutos de *disfrutar* ya d'*usu-frutu* (= «el que disfruta del usu-frutu»).

— Garabitu (< *gara*(batu) + (ga)*bitu*): conceutos de *garabatu* ya de *gabitu* (= «palu llargu pa sacar agua d'un pozu»).

— Gusarapa (< *gusa*(nu) + (cuya)*rapa*): conceutos de *gusanu* ya de *cuyarapa* (castellán: «renacuajo») (= «gusanu de la piedra, que val pa pescar truches»).

— Golispiar (< *gole*(r) + (e)*spiar* > *goli-spiar*): conceutos de *goler* ya d'*espiar* (= «espiar olfatiando»): Ah né, ¿qué fais *golispiando* peles puertes?

— Esculforar (< *escul*(tar) (castellán: «auscultar») + (per)*forar*), coles variantes *esculforar* ya *escolfurar*, *ausculforar*, *asculfurar* ya tamién *ascolforar*: conceutos d'*escultar* ya d'*afondar* (= «escultar a fondu»): Ah né, el médicu *esculforome* d'arriba abaxu.

— Abril güeveril (< *güevu* + (ab)*ril* > *güeve-ril*, con «e» de ponte al 2.^u compuestu, ya tamién *güebril* (< *güe*(vu) + (a)*bril*): conceutos de *güevu* ya d'*abril* (= «la govarada los páxaros n'abril»).

— Discutiniu (< *discu*(sión) + (escru)*tiniu*): conceutos de *discusión* ya d'*escrutiniu*.

— Carrenderes (< *carre*(ra) + (a)*ndares* > *carre-nderes*): conceutos de *carrera* ya d'*andar* (= «andar a carreres»).

— Rapetar (< *rape* + (cor)*tar*): conceutos de *raízu* ya de *cortar*: «cortar al rape» (= «cortar de raízu»).

— Mordigañar (< *morde*(r) + (re)*gañar* > *mordi-gañar*) ya tamién (< *morde*(r) + (estra)*gañar* > *mordi-gañar*): conceutos de *morder* ya d'*enseñar los dientes*: «triturar ya morder enseñando'l dentamen».

— Escabuir (< *escap*(ar) + (f)*uir* > *escab-uir*): conceutos d'*escapar* ya de *fuir* (= «escapar fuxendo»).

— Pixilín (< *pexe* + l(ongu) + el sufixu astur diminutivu *-in* > *pixi-l-in*): tres conceutos, ún de *pexe*, otru de *llargu* ya'l terceru de *diminutivu* (= «pexe-llargu-pequeñín», tamién llamáu *llonguerón*, que val pa pescar llubines.

— Colingar (< *col*(umpiar) + (xir)*ingar*): conceutos de *columpiar* ya de *mover*.

— Colungar (< *colum*(piar) + (col)*gar* > *colungar*) ya tamién (< *colum*(piar) + (xir)*ingar*): conceutos de *columpiar* ya de *colgar* ya tamién de *xiringar*.

— Condergar (< *conde*(nar) + (poste)rgar ya tamién *cond*(enar) + (post)ergar): conceutos de *condenar* ya de *postergar*.

— Torcigañar (< *torce*(r) + (re)gañar > *torcigañar*): conceutos de *torcer* mordiendo los llabios ya *enseñando*’l dentamen.

— Mayu paxarayu (< *páxar*(u) + (m)ayu: conceutos de mayu ya de páxaru (= «la paxarada’n mayu»).

— Estraguyar (< *estra*(gar) + (ma)guyar) ya tamién (< *estra*(payar) + (ma)guyar).

— Gurrumbar ya con *a*-protética agurrumbar (< (a)curru(car) + (tu)mbar > (a)gurrumbar). Da cuandu, tamién el segundu compuestu suel tener otros equivalentes ya sinónimos, comu asocede nes ti casu: (< (a)curru(car) + (derru)mbar > (a)gurrumbar) ya tamién (< (a)curru(car) + (cu)mbar > (a)gurrumbar): conceutos d’*encuisse* ya d’*encorvase*: Ah nín, el to güelu anda agurrumbáu palantre.

— Estopinar (< prefixu *es-* + *top*(u) + (m)inar): conceutu de *topu* ya de *minar*: la hacienda’l topu minar el tarrén (= «minar comu’l topu»).

— Rabañar (< *rap*(e) + (ap)añar > *rab-añar*) ya tamién con otru corte (< *ra*(pe) + (a)pañar > *ra-bañar*): «pañar al rape» (= «pañar de raízu»).

— Cunigar ya tamién con *a*-protética acunigar (< (a)cuni(ar) + (xirin)gar) ya tamién (< (a)cuni(ar) + (ximiel)gar).

— Tamién los profesores d’Institutu apocayá criaron el nome contamináu d’agregáticu (< *agregá*(u) + (catedrá)ticu): conceutos d’*agregáu* ya de *catedráticu* (= «catedráticu d’accesu, que vien d’*agregáu*, onde’l mofu de los años de serviciu ye lo que cuenta n’especial»).

— Encetar (per contamináu) (< *inci*(piar) + (cor)tar > *ence-tar*): conceutos de *comenzar* ya de *cortar* (= «comenzar a cortar»).

— Encetar (per fonética), deriváu d’*inceptum*, supinu del verbu llatinu *incipere* «comenzar». Nostante, hai que dicir qu’esta etimoloxía nun val pal encetar asturianu, que nun sólu significa «comenzar», sinón tamién «cortar». Asina, encetadura deriváu d’*encetar*, col significáu de «rozadura» ya «cortadura» nun s’esplica col *inceptare* llatinu que sólo significa «comenzar».

— Sacupar (per contamináu) (< *sacu* + (eso)cupar) ya tamién (< *sa*(cu) + (eso)cupar): conceutos de *sacu* ya d’*esocupar* («vaciar un sacu» ya per estensión «vaciar»).

— Sapucar (< *sacupar*), con metátesis, tan endémica n’asturianu ya nes llingües celtas.

— Socupar (per fonética), sacáu del llatín *exoccupare* > *es-ocupar* ya per corrupción inicial *socupar* ya tamién *sacupar* con «a» analóxica cola «a» de *sacu*.

— Escanoscar (per contamináu) (< *escan*(fiar) + (m)oscar) ya tamién escanosquiar (< *escan*(fiar) + (m)osquiar): conceutos d’*escanfiar* ya de *mosquiar* (= allóñase una presona d’otra, comu picada del tábanu o de la mosca): Ah nín, ¿qué-y dixisti a Xuanín, que marchó *escanoscau*?

— Escanoscar (per fonética): hai qu’arrincar d’un hipotéticu verbu llatín *excognoscere* > *excognoscere* > *ex-canoscare* > *es-canoscar* «no conocer», «escanfiar»². Nostante, el *escanoscar* asturianu paez esplicase meyor per contamináu que per fonética, ya que tien claros los conceutos d’*escanfiu* ya de *mosquéu*. Esti conceutu de *mosquéu* nun sal d’*ex-cognoscere*, sinón de *mosquiar*.

² Manuel G. Menéndez Nadaya: (*Op. cit.*, nota 1), páx. 21, 22 ya nota 43.

1.1.—Segunda connotación: *conceutu enfatizáu*, comu resultes del contamináu de dos pallabres sinónimes.

— Rellumbrar (< *rellu*(mar) + (alu)mbrar): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «lluz».

— Empecipiar (< *empe*(zar) + (prin)cipiar) ya tamién (< *empe*(zar) + (in)cipiar): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «principiu».

— Comenciariar ya tamién escomenciariar (< *es-comen*(zar) + (in)cipiar) ya tamién (< *es-comen*(zar) + (prin)cipiar): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l significáu de «principiu».

— Golifatiar (< *gole*(r) + (ol)fatiar > *goli-fatiar*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «goler olfatiando».

— Golimiar ya gulimiar (< *gole*(r) + (gus)miar > *goli-miar*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu d'«atisvar olfatiando».

— Aminorgar ya amenorgar (< *aminor*(ar) + (poster)gar): hibridismu contamináu simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «pequeñez».

— Ecurranciu ya esgolanciu (< *escurr*(ir) + (esgol)anciu): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes: *escurrir* ya *esgolar*.

2.—Mecanismu: *la primera pallabra mantién la primera sílaba, mentantu que la segunda pallabra pierde la primera sílaba o les dos primeres.*

Primera connotación: *hai dos conceutos na pallabra resultante del contamináu.*

— Gargayu ya nel sistema l'ameba gayu (< *gar*(ganta) + (ar)gayu): conceutos d'argayu (nes presones gayu ya esputu) ya de garganta (= «esputu desprendíu de la garganta»).

— Llambriare (< *llam*(ber) + (ham)briare) ya tamién (< *ll*(amber) + (h)ambriare): conceutos de fame ya de llamber (= «comer esfamiáu llambiéndose»).

— Fustacar (< *fus*(te) + (re)taçar): conceutos de retacar ya de fuste (= «retacar con un fuste»).

— Nalar (< *na*(dar) + (vo)lar): conceutos de nadar ya de volar, que respunden a dos contestos diferentes: Los nenos *nalan* (castellán: «los niños nadan»). Los páxaros *nalan* (castellán: «los páxaros vuelan»).

— Mirándanu (< *mi*(ruénganu) + (a)rándanu): conceutos de miruénganu ya d'arándanu, que s'interfieren comu frutos silvestres.

— Griespa (< *gries*(ca) + (avies)pa) ya tamién (< *gr*(iesca) + (av)iespa): conceutos de griesca («riña». «agresividá») ya d'aviespa (= «l'aviespa ya la so agresividá»).

— Marzu niarzu (< *ní*(u) + (m)arzu) ya tamién nidarzu (< *nid*(u) + (m)arzu): ya lo mesmo nierarzu (< *nier*(u) + (m)arzu): conceutos de níu ya de marzu (= «la niarada los páxaros en marzu»).

— Mendrayu (< *men*(dil) + (an)drayu) (castellán: «andrajo») ya tamién mandravu (< *man*(dil) + (an)drayu): trozu tela despreciatible. Metáfora: presona despreciatible ya tamién cosa despreciatible.

— Glamiar (< *gla*(yar) + *mi*(ag)ar): simple interferencia ente *glayar* ya *miagar*.

— Ringlera (asturianu ya catalán) (< *xermanu ring* + llatín asturianu (fi)lera): conceutos de *fila*

ya de *vuelta* (= «fila dando vuelta», esto ye, «llinia'n bustrofedón»).

—Mescabar (*mes* + (a)*cabar*): conceutos de *mes* ya de *terminación*: cumplir el tiempu pa parir: Ah Xuan, la (vaca) Careta yá *mescabó* (=«... yá *perdió la cuenta*»).

—Non sólo los asturianos críen pallabres per contamín, sinón que tamién hai poetas populares que, comu García Lorca, dexen les sos criances: prosías (< *pro*(sa) + (poe)*sías*): conceutos de *prosa* ya de *poesía*, pa nominar los *versos llibres* de Cernuda.

2.1.—Segunda connotación: *conceutu enfatizáu, comu resultes del contamín de dos pallabres sinónimes*.

— Diañu (< *dia*(blu) + (demo)*niu*) > *dia-ñu*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «diablu».

— Llonguerón (< *llon*(gu) + (llar)*guerón*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «llargura» (= «peixe-llargu» ya pequeñín, llamáu tamién «pixilín», que val pa pescar llubines).

— Gargüelu (< *gar*(ganta) + (gur)*güelu*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando onomatopéyicamente'l conceutu de «garganta».

— Separtar (< *se*(parar) + (a)*partar*) ya tamién (< *separ*(tar) + (apar)*tar*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «separación».

— Camudar (per contamín) (< *cam*(biar) + (m)*udar*) ya tamién (< *ca*(mbiar) + *mudar*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «cambiu».

— Camudar (per fonética) tien orixen nel verbu llatinu *com-mutare*.

2.2.—Tercera connotación: *interferencies en dellos tiempos verbales*.

— Futuru imperfeutu del verbu ser, contamináu col verbu tener, connotando simples interferencies pol munchu emplegu:

Yo sedré (< *se*(ré) + (ten)*dré*).

Tú sedrás (< *se*(rás) + (ten)*drás*).

Él sedrá (< *se*(rá) + (ten)*drá*).

Nós sedremos (< *se*(remos) + (ten)*dremos*).

Vós sedréis (< *se*(réis) + (ten)*dréis*).

Ellos sedrán (< *se*(rán) + (ten)*drán*).

— Potencial o condicional del verbu ser, contamináu tamién col verbu tener, connotando simples interferencies pol munchu emplegu:

Yo sedría (< *se*(ría) + (ten)*dría*).

Tú sedrías (< *se*(rías) + (ten)*drías*).

Él sedría (< *se*(ría) + (ten)*dría*).

Nós sedríamos (< *se*(ríamos) + (ten)*dríamos*).

Vós sedríais (< *se*(ríaais) + (ten)*dríaais*).

Ellos sedrían (< *se*(rían) + (ten)*drían*).

— Futuru imperfeutu del verbu facer, contamináu col verbu tener, connotando simples interferencies pol munchu emplegu:

Yo fadré (< *fa*(ré) + (ten)*dré*).

Tú fadrás (< *fa*(rás) + (ten)*drás*).

Él fadrá (< *fa*(rá) + (ten)*drá*).

Nós fadremos (< *fa*(remos) + (ten)*dremos*).

Vós fadréis (< *fa*(réis) + (ten)*dréis*).

Ellos fadrán (< *fa*(rán) + (ten)*drán*).

— Potencial o condicional del verbu facer, contamináu col verbu tener, connotando simples interferencies pol munchu emplegu:

Yo fadría (< fa(ría) + (ten)dría).
Tú fadrías (< fa(rías) + (ten)drias).
Él fadría (< fa(ría) + (ten)dria).
Nós fadríamos (< fa(ríamos) + (ten)driamos).
Vós fadríais (< fa(ríais) + (ten)driais).
Ellos fadrían (< fa(rían) + (ten)drian).

3.—Mecanismo: *la primera pallabra mantién la primera consonante o les dos primeres consonantes, mientras la segunda pallabra pierde la primera consonante.*

Primera connotación: *hai dos conceutos na pallabra resultante del contamin.*

— Nubrir (< n(aguar) + (c)ubrir): conceutos de *aguar* ya de *cubrir* (= «cubrir d'agua»).

— Ciernu (< c(uernu) + (t)iernu): conceutos de *cuernu* ya de *tiernu* (= «parte pulposa ya tierna dientru'l cuernu»).

3.1.—Segunda connotación: *conceutu enfatizáu, comu resultes del contamin de dos pallabres sinónimes.*

— Groñu (< gr(illu) + (g)oñu): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu la «sema les pataques».

— Gusmiar ya zusmiar con corrupción de la «g» (< g(oler) + (h)usmiar): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu d'«olfatu».

— Prascón (< pr(au) + (p)ascón): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «pastu».

3.2.—Tercera connotación: *interferencies en dellos tiempos verbales.*

— Pretéritu indefiníu del verbu deber, contamináu col verbu haber, connotando simples interferencies del munchu emplegu:

Yo dube (< d(ebi) + (h)ube).
Tú dubiste (< d(ebiste) + (h)ubiste).
Él dubo (< d(ebio) + (h)ubo).
Nós dubimos (< d(ebimos) + (h)ubimos).
Vós dubisteis (< d(ebisteis) + (h)ubisteis).
Ellos dubieron (< d(ebieron) + (h)ubieron).

— Presente de suxuntivu del verbu dir, contamináu col verbu facer³, connotando simples interferencies pol munchu emplegu:

Yo vaiga (< v(aya) + (f)aiga).
Tú vaigas (< v(ayas) + (f)aigas).
Él vaiga (< v(aya) + (f)aiga).
Nós vaigamos (< v(ayamos) + (f)aigamos).
Vós vaigáis (< v(ayáis) + (f)aigáis).
Ellos vaigan (< v(ayan) + (f)aigan).

— Presente de suxuntivu del verbu haber, contamináu col verbu facer, connotando simples interferencies pol munchu emplegu:

Yo haiga: (< h(aya) + (f)aiga).
Tú haigas (< h(ayas) + (f)aigas).
Él haiga (< h(aya) + (f)aiga).
Nós haigamos (< h(ayamos) + (f)aigamos).
Vós haigáis (< h(ayáis) + (f)aigáis).
Ellos haigan (< h(ayan) + (f)aigan).

— Haiga: esta 3.ª presona singular del presente suxuntivu, contamináu d'haber va de facer, compórtase tamién comu *nome común* pa los emigrantes asturianos n'América, cuando mercaben un coche que nun haiga n'España.

4.—Mecanismo: *permanencia de la segunda pallabra.*

Primera connotación: *hai dos conceutos na pallabra resultante del contamin.*

³ Estes interferencies apaecen tamién en xiros sintásicos, comu «va tiempu» (= «fai tiempu»).

—Callóndrigu⁴ (< ca(nónigu) + llóndrigu, masculín de llóndriga «nutria»): compuestu contamináu, que los ovetenses criaron ya emplegaron nos sieglos XVII ya XVIII, pa nomar con caráuter peyorativu a los canónigos, emplegando por metáfora la pallabra llóndrigu.

— Faldrapu (< fal(da) + trapu > fal-drapu): conceutos de falda ya de trapu (= «falda de tela mala»). Metáfora: presona despreciable.

— Faldrapayu (< fal(da) + trapayu > fal-drapayu): conceutos de falda ya de trapu malu (= «falda de mala tela»). Metáfora: presona despreciable.

— Faldrayu ye abreviación ya corrupción de faldrapayu > faldra(pa)yu ya col mesmu significáu.

— Papalba (< pap(u) + alba) ya tamién papalbina (< pap(u) + albina): conceutos de papu ya de blancu (= «papu blancu»). Castellán: «comadreja».

4.1.—Segunda connotación: conceutu enfatizáu, comu resultes de la simplificación de dos pallabres sinónimes.

— Llampuriar (< ll(ama) + ampuriar) ya tamién llamburiar (< ll(ama) + amburiar) ya tamién el segundu compuestu apaez con pérdida de la «m» (aburiar, aboriar ya abouriar): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «quemar con llama».

— Acebuche (< ace(bu) + buche) ya tamién (< acebu + (bu)che): hibridismu contamináu de llatín + xermanu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu d'«acebu».

— Ovanillu cola variante avanillu (< ov(u) + anillu): hibridismu contamináu, simplificando dos

⁴ Don Antonio Balvidares: *El Entierro del Canónigu Regueru*, Colección de Poesíes, Uviéu, 1839, págs. 94, 95: «Al Callóndrigu Regueru / (Dios en so gloria lu tenga) / ... viene a ser / callórigu sin ver lletra» /.

pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu del «redondu d'un granu» («quiste» o «bultu»).

— Novanillu ye la mesma pallabra ovanillu con una «n» protética.

— Corpellu⁵ (< cor(tezu) + pelu): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres sinónimes ya potenciando'l conceutu de «cortezu».

III

(Contamín d'una pallabra sola)

5.—Corrupción n'antroxu pallabra por escesu coles consonantes protétiques o d'apoyu *d, n, y, f*, pa facilitar la pronunciación d'aniciu:

— D-: dir (< (d)ir). Diba, dibas, diba, etc (< (d)iba, (d)ibas, (d)iba, etc.). Dalgunu (< (d)algunu), etc.

— N-: novanillu (< (n)ovanillu). Narbasu ya nerbasu (< (n)arbasu ya (n)erbasu), etc.

— Y-: yir (< (y)ir). Yiba, yibas, yiba, etc. (< (y)iba, (y)ibas, (y)iba, etc.).

— M-: muérganu (< (m)órganu), etc.

— F-: foles (< (f)oles), etc.

5.1.—Corrupción n'antroxu pallabra por defeutu, facilitando la eufonía:

— Namorar (< (e)namorar). Socupar (< (de)socupar). Nalfabetu (< (a)nalfabetu). Clis (< (e)clis). Satamente (< (e)satamente). Mundicia (< (in)mundicia). Tiricia (< (i)tiricia). Chachu ya chacha (< (mu)chachu ya (mu)chacha). Taramellar ya taramiellar (< (en)taramellar ya (en)taramiellar), etc.

⁵ El tercer declín «pellis, is» pasó al segundu declín en llatín asturianu.

5.2.—Corrupción en centru pallabra por defeutu, simplificando l'entornu fónicu, según el sicollingüis-mu astur:

— Asorar (< *aso(mb)rar*). Llárimes (< *llá(g)rim-es*). Nisu (< *nís(per)u*). Esmorgañar (< *esmor(di)gañar*). Rañar (< *ra(ba)ñar*). Faldrayu (< *fal-dra(pa)yu*). Meu-día (< *me(di)u-día*).

Dacuandu apaez el contamin en cadena, comu daqué singular de la llingua asturiana:

— Ambelgu contamina n'amelgu. Ya de segufu *amelgu* contamina'n melgu. Ya de por sí *melgu* contamina con *ximelu* dando ximelgu (< *mi(melu) + melgu*).

— Bayu (tan sólo n'or-bayu) provién de bugayu (< *b(ug)ayu*) ya de por sí *bugayu* provién fonéticamente de pucayu ya la etimoloxía de *pucayu* vien del llatín *paucus*, *a*, *um* + el sufixu -yu.

— Tarucu (< *tar(ab)ucu*). Ya de segufu *tarucu* enxendra dos pallabres de resultaos fonolóxicos distintos:

— Tacu (< *ta(ru)cu* «trozu pequeñu d'una cosa», comu *tacu* madera, *tacu* queisu, etc.

— Tucu (< *t(ar)ucu* «tucu'l xamón» (= «güe-su'l xamón»), «tucu'l taramayu», «tucu'l tueru la berza», etc.

Dacuandu la corrupción ye tan desgalazada ya fonda, que la pallabra cuasi pierde l'entornu fónicu, comu asocede col verbu *venir* ya'l verbu *tener* na zona de Villayón:

— Vir (< *v(en)ir*). Tíase ya tíanse (< *t(en)íase* ya *t(en)íanse*).

5.3.—Contamín pol sistema l'*ameba*: n'asturianu, esti sistema d'enxendrar una pallabra col final d'otra

pallabra ta percucháu colos nomes propios de pre-sones:

— Pín (esglós de (Pe)*pín*). Selín (esglós de (Jo)-*selín*). Toño (esglós de (An)*tonio* > Toño). Nandu (esglós de (Fer)*nandu*), etc.

Tamién esti esglós apaez colos nomes comunes:

— Lligu (< (ve)*lligu*) ya lisgu (< (ve)*lisgu*). Gayu (< (gar)*gayu*). Nin (< (ne)*nín*), etc.

6.—Analogía: influencia d'una pallabra n'otra pallabra, que tenien dalgún parentescu ente sí, bien por vecindá de grupu bien por significáu, etc. La endemia de l'analogía recorre de cabu a rabu la llingua asturiana. Estos son dalgunos exemplos pa prender el so mecanismu:

— Maquila (< *máqui-n-a* + «l» analóxica de *kilo* suplantando la «n» > *maqui-l-a*): relación de *máquina* (molín) ya de *kilo*, comu pagu n'especie del cliente al molineru por moler la molienda.

— Pliar (castellán: «piar») (< *piar* + «l» analóxica de *glayar*, comu sinónimu de *piar* > *p-l-iar*).

— Miruéndanu (< *miruén-g-anu* + «d» d'*arándanu*, suplantando la «g» > *miruén-d-anu*): influxe de dos frutos silvestres ente sí.

— Golifar (< *goler* + «f» analóxica d'*olfatu*).

— Enllordiar ya enllurdiar coles variantes enllordar ya enllurdar (castellán: «enlodar») (< enllordiar + «r» analóxica d'*emporcar* > *enllo-r-diar*).

— Alborecer, atapacer, amanecer, anochecer, oscurecer, etc., presenten una «c» analóxica ente sí, comu símbolu de la *media lluz*.

— Mangullones (< *magullones* + «n» analóxica de *mancar* > *ma-n-gullones*) ya tamién (< *man(car)* + (ma)*gullones*).

— Presente de suxuntivu del verbu tar (yo tea, tú teas, él tea, etc.) ya tamién cola variante castellana bablizada (yo estea, tú esteas, él estea, etc.) tien una «a» analóxica col presente de suxuntivu de la 2.ª ya 3.ª conxugación romance (temer: tema) ya (partir: parta).

Esta mesma analoxía estiéndese tamién al presente de suxuntivu del verbu dar (yo dea, tú deas, él dea, etc.).

7.—Metátesis: camudamientu d'un o dos fonemas dientru una pallabra. Esti fenómenu llingüísticu ta percucháu de manera nes llingües celtas, en llatín ya n'asturianu.

— Metátesis recíproca: paderón (< *paredón*). Pedioricu (< *periódicu*). Cozarón (< *corazón*).

— Metátesis en contautu: bulra (< *burla*). Pelra (< *perla*). Vienres (< *viernes*). Etenru (< *eternu*). Tienru (< *tiernu*). Pienra (< *pierna*). Verbu tener: yo terné, tú ternás, él terná, etc. (< yo *tenré*, tú *tenrás*, él *tenrá*, etc.). Verbu poner: yo porné, tú pornás, él porná, etc. (< yo *ponré*, tú *ponrás*, él *ponrá*, etc.).

IV

INTRODUCCIÓN D'UN VOCABULARIU DE PALLABRES CONTAMINAES PRELLATINES INDOEUROPEES (precelta ya celta) NEL ASTURIANU DE GÜEI

(Contamín de dos pallabres)

El contamín enxendráu col rexuntamientu de dos pallabres pa formar una tercera pallabra yera un mecanismu llingüísticu percucháu nel vieyu astur. Gracias a esti contamín conservamos güei delles

pallabres preceltes ya celtas. Asina, gracias a la pallabra contaminada nénigu (< *ne(vem)* + *nigu* < (s) *nigwh-* + (s) *nigwh-*) deprendimos que la pallabra «neve» pa los vieyos astures yera nigu, comu nel restu d'Europa.

Raízu indoeuropéu: *mṛ-* (segundu compuestu «muerte»:

— Llamuerga (precelta + precelta) (< *lla(ma)* + *muerga* < *la(ma)*⁶ + *morca* < *la(ma)* + *mṛca*): «agua muerta» (= «llueza», «barrizal», «trollu»), coles variantes llamorca ya llamorga, chamorca, chamorga ya chamuerga, ya colos derivaos llamorcal ya llamorgal (chamorgal), llamorguera ya chamorguera, ya, comu verbu, enllamorgar ya enchamorgar «manchase de llueza», «emporcase de llamuerga».

El compuestu *llama* (< *lama* «tarrén d'humedá ya d'agua») apaez nuna llarga retafila topónimos n'Asturies⁷, Galicia ya Lleón⁸, Santander⁹ ya'n Portugal.

El segundu compuestu -muerga (< *morga* < *morca* < *mṛca* «muerte») apaez sueltu nel nome masculín morgu ya muergu (< *morcu* < *mṛcu*), col significáu de «porquería», «suciedá», «cosa despreciable», comu *muergu* les nocés («envoltoriu verriondu les nocés», tamién llamáu «peiru»). Un deriváu percucháu de *muergu* ye morgazu ya murgazu, col significáu de «cosa despreciable», «porquería», «marrolla». A la so vez, un deriváu de *murgazu* ye morgazal ya murgazal «llugar de morgazos», comu asocede nes veigues cola crecida ya la llena'l ríu, que dexa marrolla asgaya ente la vianda ya la segadura'l ganáu.

⁶ Ramón Menéndez Pidal: *Toponimia Prerromana Hispánica*, Gredos, Madrid, 1953, páx. 73-104 ya 161-178.

⁷ Xosé Lluís García Arias: *Pueblos asturianos: el porqué de sus nombres*. Ayalga Ediciones, Asturias, 1977, páx. 111.

⁸ Manuel Rabanal: *Hablas Hispánicas*, Ediciones Alcalá, Madrid, 1967, páx. 129 y ss.

⁹ Antonio Tovar: *Cantabria Prerromana*, páx. 21.

Nun hai qu'escaecer que'l *morca* de *llamuerga* presenta dacuandu interferencies con *porca* (< *llam(a)* + (p)*orca* > *llamorga* > *llamuerga*), col significáu d'«agua puerca», «agua sucia». Esto quier dicir que'l *morca* ya'l *porca* yustapónense nel so rexuntamientu con *llama*.

La base *mr-* tamién apaec na pallabra asturiana *mormu* ya *muermu* (< *mrmu*), col significáu d'«enfermedá mortal de los burros», ya'l deriváu *mormera*, etc. Tamién son derivaos de la base *mr-* *murnia*, *murria*, *murrina*, etc.

Raízu indoeuropéu: *bh^ol-* > *fal-* (precelta) «blancu», alternando con *bhel-* > *bel-* (celta) «blancu».

Primer compuestu: forma *bh^ol-* > *fal-* (precelta), grau reduciu de *bhel* «blancu»:

— Falopu ya falopu, coles variantes zalopu ya zalopu, falopiu ya zalopiu, etc., (< *fal* + (c)*opu* < *bh^ol* + (c)*oppu*): conceutos de *blancura* ya de *copu*, cola traducción lliteral «copu blancu» (= «copu neve»).

Esta base *fal-* tien correllatu etimolóxicu na glosa llatina *faluppa*¹⁰ (< *fal* + (c)*uppa* (< *bh^ol* + (c)*uppa*). Anque'l *falopu* astur ya'l *faluppa* llatinu son la mesma pallabra, nostante'l *fal-* llatinu, con pérdida del conceutu de «blancu», ye una base muerta ya esporádica na llingua llatina, enterrada na glosa *faluppa*, que pasó a significar per estensión «viruta» pol semeyu de la forma les virtutes colos copos ya trapos de neve. Escontra, el *fal-* astur mantien el so conceutu etimolóxicu de «blancu» representáu'n «neve» ya ta percucháu de manera nel verbu *falopar*, deriváu de *falopu*, coles variantes *zalopar*, *falopiar* ya *zalopiar* col significáu de «blanquiar a copos», «nevar a copos». Ensin embargu, el *fal-* astur sobresal n'especial nos siguientes nomes contaminaos:

¹⁰ A. Ernout et A. Meillet: *Dictionnaire Etymologique de la Langue Latine*, Paris, Editions Klincksieck, 1959, páx. 214.

Falispá ya Zalispá (< *fal* + (ch)*ispa*): conceutos de *blancura* ya de *chispa*, cola traducción lliteral «chispa blanca» (= «chispa neve»).

— Falispa ya falispa, coles variantes zalispa ya zalispa, (< *fal* + (vent)*ispa*): conceutos de *blancura* ya de *ventisca*, cola traducción lliteral «ventisca blanca» (= «ventisca neve»).

— Farraspu ya zarraspu, coles variantes farraspiu ya zarraspiu, baxo los efeutos de *l'asimilación regresiva*, (< *fal* + *raspu* > *far-raspu*), (< *zal* + *raspu* > *zar-raspu*), (< *fal* + *raspiu* > *far-raspiu*), (< *zal* + *raspiu* > *zar-raspiu*), col significáu lliteral de «un raspu blancu» (= «un raspu neve») ya per estensión «un pocu d'una cosa».

La base *fal-* astur, amás de tener correllatu etimolóxicu cola glosa llatina *faluppa*, tamién lu tien con otres llingües indoeuropees:

— Griegu: *φαλός*¹¹ < *bh^ol-* «blancu», «de motes blanques». Sánscritu: *bhala* < *bh^ol-* «blancu», «alburá». Armeniu: *bal* < *bh^ol-* «blancu». Celta galu: *balio*¹² < *bh^ol-* «blancu», etc.

Primer compuestu: forma *bhel-* > *bel-* (celta) «blancu»:

— Embelurdiar (< *em-bel* + (enll)*urdiar*), coles variantes embelordiar, embilurdiar ya embilordiar: conceutos de *blancu* ya de *manchar* «manchar de blancu» (= «manchar de neve», «facer tiempu neve») ya per estensión «manchar».

Esta base *bel-* tien dos nomes de plena faciendu n'asturianu de güei:

— Belurdiu (< *bel* + (enll)*urdiu*) «mancha blanca» (= mancha neve») va per estensión «mancha»

¹¹ Pierre Chantraine: *Dictionnaire Etymologique de la Langue Grecque*, Paris, Editions Klincksieck, 1968, páx. 1.176, 1.177.

¹² Esti raízu *bh^ol-* ya *bhel-* foi perllabráu de manera seria por Dottin en *Langue galoise* 230, ya tamién por Pokorny, 118, 119.

en xeneral n'aspeutu físicu ya moral, coles variantes belordiu, bilurdiu ya bilordiu ya tamién el prefixáu embelurdiu ya embelordiu, etc.

— Belismada ya bilismada (< *bel* + «augentia») «agua ya neve entemecíos».

El segundu compuestu *enllordiar*, verbu de plena facienda nel bable occidental, tien el so orixen nel verbu *enllodiar* (castellán: «enlodar») + «r» analóxica d'*emporcar* > *enllo-r-diar* ya *enllo-r-dar* «manchar».

Raízu panindoeuropéu: (s)*nigwh-* «neve».

— Nénigu (llatín + celta) (< *ne(vem)* + *nigu* < (s)*nigwh-* + (s)*nigwh-*): hibridismu contamináu, simplificando dos pallabres cola mesma etimoloxía ya col mesmu significáu: «neve» + «neve» (= «argayu neve»), (castellán: «alud de nieve»).

Variantes abreviaes de *nénigu*:

— *Ádiga* < *ad-(ne-n)iga* < *ad* (*nevem n)igam*: «argayu nieve».

— *Azne* < *ad-ne* (*ve* + *nigu*) < *ad ne* (*vem* + *nigum*): «argayu nieve».

— *Adene* < *ad-e-ne* (*ve* + *nigu*) (*ad-e-ne* (*vem* + *nigum*): argayu nieve». El procesu llingüísticu ve'l mesmu que'l d'*azne*, pero con una *-e-* eufónica ente la *-d-* ya la *-n-*.

En resultancia: *ádiga*, *azne*, *ádene* son abreviación ya corrupción d'*adnenigu* ya d'*adneniga*.

El correllatu etimolóxicu del *-nigu* astur ye pergrande'n toa Europa d'enantes ya d'agora:

— Vieyu irlandés: *snigid* «neva». Irlandés de güei: *sneachta* «nevar». Escocés de güei: *sneachda* «nevar». Vieyu galés: *nyf* «neve». Vieyu eslavu: *sne-gu* «neve». Vieyu llituanu: *sniŋga* «neve». Vieyu altu alemán: *sniwit* «neve», etc.

En resumen: los vieyos astures teníen varios raízos indoeuropeos pal conceutu «neve»: d'un llau, ta la base precelta *fal-* (< *bh^ol-*) (falopu, falopar, etc.) ya, d'otru, los celtas traxeron la base *bel-* (< *bhel-*) (belurdiu, belismada, embelurdiar, etc.) ya tamién traxeron el raízu panindoeuropéu (s)*nigwh-* «neve» ya «nevar», representáu n'asturianu nel nome contamináu nénigu «argayu neve». Amás, to dicir tamién que la base (s)*nigwh-* antroyó de segundes na llingua asturiana colos romanos: neve (< *nevem* < (s)*nigwh-*).

— «¡Al degorriu!» (= «¡al demoniu!») (llatín + celta) (< *de*(moniu) + *gorriu*), cola variante «¡al degorriu!» (< *de*(moniu) + *goriu*) ya tamién «¡al degoru!» (< *de*(moniu) + *goru*). Una variante corrupta de «¡al degoru!» ye «¡al demórgaru!» (< *de-món*(iu) + *goru* > *demón-garu*). Esti camudu de les vocales *o* ya *e* postóniques en *a* coles pallabres esdrúxules ye un mecanismu propiu de la llingua asturiana pa conservar la sílaba postónica, comu pasa con otros exemplos: (semáforu > semáfaru), (teléfonu > teléfanu), (númeru > númaru), etc. Esto mesmu fixu demórgoru > demórgaru. Cosa pol estilu tiénlo'l castellán, nel qu'una *a* dempués d'acentu n'esdrúxula, mantiénse (J. Corominas).

La glosa astur *gorriu*, que tan sólo esiste'n contamináu con *demoniu* comu «maldición» («¡al demoniu!!»), tien correllatu etimolóxicu na familia irlandesa los gorrios. familia endemoniada ya maldita'n territoriu irlandés dende tiempu inmemorial.

— Cancurniu ya cancorniu (celta + llatín) (< *cam*(bu) + *curniu* > *can-curniu*) ya tamién (< (< *can*(cu) + *curniu*): conceutos de *cuernu* ya de *retorcimientu* (= «oxetu retorció lo mesmu qu'un cuernu»).

— Milguarzu ya milgüerzu (< *mil* + *corzu*, con sonorización ya diptongación, (< *mil-guarzu* ya *mil-güerzu*) «pequeñu corzu» (= «xatín recién nacíu»).

El primer compuestu «mil» tien correllatu etimolóxicu'n celta:

— Vieyu irlandés: *mil* «animal pequeñu».

N'asturianu, el nome celta *mil* camientase que perdió comu nome'l so significáu primitivu d'«animal pequeñu» ya, de siguío, tresformóse n'axetivu col significáu de «pequeñín», remaneciendo tan sólo'n composición con *corzu*, pa llamar metafóricamente, comu diximos, al «xatín recién nacíu».

Comu pasa con otres pallabres celtas, la llimitación nel campu la realidá del *mil-* astur ye cuasi total: tan sólo remanez esta muestra de *mil-*guarzu.

— Melangrera (precelta + llatín) (< *melan* + (ne)*grera*): hibridismu contamináu de dos pallabres sinónimes «negru» + «negru», enfatizando'l conceutu de *negrura* (agotu, cansanciu, esazón, esánumu) con sen físicu ya síquicu d'una presona nos díes de bochornu ya d'aciagu: Ah, mio nenu, paez que tengo una *melangrera* que nun pueo col alma.

El correllatu etimolóxicu del primer compuestu *melan-* atópase nes llingües celtas ya n'otres llingües indoeuropees:

— Galu: *melinus* «negru». Galés: *melyn* «azul escuru». Bálticu: *melna* «negru». Llituanu: *mėlas* «azul escuru». Lletón: *melns* «negru». Sánscritu: *malináh* «negru».

El segundu compuestu *-grera* (< (ne)*grera*) tien la so etimoloxía nun deriváu del llatín *niger* «negro».

Raízu indoeuropéu: *or-* ya *ur-* (< *hor-* ya *hur-*)¹³ «agua», «lluvia».

¹³ El mio estilu nun ye aprovechase del fallu los demás ya, n'especial, del gran llingüista hispanu J. Corominas qu'esbarió na etimoloxía d'*orbayu*, derivándola del llatín *orbis*, *a*, *um*: d'un llau, ente *orbayu* ya *orbis*, *a*, *um* hai una *falsa etimoloxía*, enxendrada per un *semeyu fonéticu casual*, ya, d'otru, nun hai *relación de parentescu semánticu* ente «orfandá» ya «lluvia».

— Orbayu ya urbayu (gallegu orballo ya portugués orbalho «agua fina» (= «lluvia fina») (castellán: «llovizna»), coles variantes or-pin(u) ya or-finu, tien el so orixen nel precelta + llatín (< *hur* + *bayu*).

La base *hor-* (precelta), col significáu de «agua», «lluvia», tien correllatu n'otres llingües indoeuropees:

— Vieyu nórdicu: *ur* (< *hur-*) «orbayu» (castellán: «llovizna», comu diximos enantes). Prerromanu (Pliniu: 33, 75): *urium*¹⁴ (< *hur-*) «urín», «agua enllordida'n barru», «agua revuelta'n llueza». Llatín: *urina* (< *hur-*). Albanés: *hur-dhe* «estanque», «agua parada», «agua quieta».

El segundu compuestu *bayu*, col significáu de «pequeñu», «menudu», finu», ye corrupción por defectu de *bugayu* (< *b(ug)ayu*), que tien la so etimoloxía nel llatín asturianu *pucayu*, deriváu de *paucus*, *a*, *um*.

— Urdiales ya Ordiales¹⁵ (precelta + precelta) (< *hur* + *dhe* + *ales*), topónimu astur-leonés, con significáu de «llugar d'agües estancaes»: el primer compuestu *ur-* ye'l mesmu que l'*ur-* d'*orbayu*, col significáu d'*agua*, ya'l segundu compuestu *dhe-* > *di-*, col significáu de «poner», «tar en reposu», ya romanizáu col sufixu *-al* en plural, atópase abondo percucháu nes llingües indoeuropees:

— Sánscritu: *dá-dha-mi* (< *di-dhe-mi*). Griegu: *τι-δη-μι* (< *ti-dhe-mi*), etc.

Nostante, la llingua indoeuropea, que meyor reflexa los dos raízos del compuestu Urdiales en plenu

¹⁴ Otra pallabra precelta, amás d'*urium* que mos dexó Pliniu, foi la pallabra *agogas*, con correllatu etimolóxicu na llingua griega.

¹⁵ Nun hai que confundir esti topónimu precelta Urdiales (< *hur-dhe-ales*) «llugar d'agües quietes» col homófonu Ordiales (Urdiales) (< *hordeum* llatín «llugar de cebada». Pa más conocencia del Ordiales cebadiegü, véase a Xosé Lluis García Arias (*op. cit.* nota 7), páx. 172.

indoeuropéu común (< *hur-dhe*-), atópase n'albanés, que tien por nome común lo que n'asturianu ye un topónimu:

— Albanés: *hur-dhe* «estanque», «agua quieta».

— Coriscu (celta + llatín) (< *co(cha) + (ped)riscu*): hibridismu contamináu de dos pallabres sinónimes, col significáu de «piedra». Entavía la pallabra *coriscu* remanez comu nome común na zona de Navia, col significáu de «pedriscu».

El primer compuestu cocha apaez tamién nel xuegu la cocha peza ya, sonorizáu, la gocha peza (= «piedra con pintes», «piedra con manches» ya'n castellán «piedra con pecas»). Esti primer compuestu tien correllatu etimolóxicu col celta:

— Irlandés de güei: *cloch* «piedra» ya'n plural *clocha* «piedres».

— Escocés de güei: *clach* «piedra» ya'n plural *clacha* «piedres».

N'asturianu, el doble grupu *cl* ya *gl*, dende mui ceu, yera yá un grupu inseguru ya conflictivu. Por ello, el sicollingüismu astur tien más d'una solución pa estos grupos de pallabres vieyes: una solución ye la cayida de la «l»: (*clocha* > *cocha*), (*glayu* > *gayu*), (*ocla* > *ouca*), etc. Dase tamién esta norma con delles pallabres llatines, comu *clavicha* > *cavicha* ya tamién *calavicha* con esplayu d'una -a- epentética, pa esfaer el grupu *cl*.

Esta inseguridá del grupu *cl* acabó comu norma nel romance astur tresformándose'n *ch* (š) vaqueira (*chave* < *clave*) ya tamién en *ll* (llave < *clave*).

— Nanon (nanón) (celta + llatín) (< *na + non*): hibridismu normal del *na* celto-astur col *non* llatinu, enfatizando'l conceutu d'una negación tanteante.

El correllatu etimolóxicu del *na* astur atópase nel celta:

— Celta irlandés: *na*. Celta bretón: *na*, etc.

Raízu indoeuropéu: *gwhor-/gwher-*: gorar n'asturianu: «incubar (güevos)», «fecundar», «calentar».

Forma contaminada: guaríar, guaríare ya la forma dialectal *golar*¹⁶.

Esti mesmu contamináu apaez tamién cola mesma pallabra ya col mesmu significáu nel celta bretón: *gwiriñ* (< *gwi*(reziñ) + (*go*)riñ) «incubar (güevos)», «calentar», «cubrir».

El correllatu etimolóxicu d'esti raízu ta percu-cháu nes llingües indoeuropees:

— Celta bretón: *goriñ*. Llatín: *fornicare*. Vieyu búlgaru: *goreti*, etc.

— Viva (celta + llatín) (< *wi + (güe)va*): «güevín» del pioyu, «güeva» del pioyu (castellán: «liendre»). Esti hibridismu contamináu tien correllatu etimolóxicu nes llingües celtas (celta bretón: *vi* «güevu». Celta galu: *wy* «güevu»). La romanización del *wi* col (*güe*)*va* acaeció dempués de llargos sieglos de bilingüismu.

— Taravica, hibridismu contamináu de celta + llatín, comu resultáu d'un llargu bilingüismu d'abondos sieglos, (< *tara + (cla)vica*) con parentescu significativu ya tamién hibridismu contamináu con interferencies del llatín *trabica* (< *tara + (tra)bica* > *tarabica*). Esta pallabra tan de manera asturiana (güei, cuasi escaecida va'n desusu ante'l progresu), *consistiendo nun trozu madera fixáu per un clavu*, val pa zarrar puertes ya ventanes pel llau de dientru la casa. Les sos variantes son abondes: *taravicu* (< *tara + (cla)vicu*), *taraviya* (< *tara + (cla)viya*), *taravicha* (< *tara + (cla)vicha*), *taraviecha* (< *tara + (cla)viecha*). Tamién tien formes conta-

¹⁶ Un examen más precisu de gorar, golar ya gurar comparaos col celta bretón, véase Manuel G. Menéndez Nadaya (*op. cit.*, nota 1), páx. 54 ya 60.

minas col grupu *-mb-*, comu tarambica ya tarambicu, etc.

El correllatu etimolóxicu de parte del celta tara atópase na llingua goidélica escocesa, na llingua castellana ya tamién na llingua portuguesa. A diferencies del asturianu, estes llingües nun tienen contamién cola llingua llatina, sinón que desendolquen un deriváu de tara:

— Celta escocés de güei: *tarag* «taravica», «trozu madera fixáu con un clavu».

— Celta castellán: *tarugu* «taravica», «trozu madera fixáu con un clavu».

— Celta portugués: *tarugu* «taravica», «trozu madera fixáu con un clavu».

N'asturianu, la parte celta de taravica apaez tamién nos siguientes casos:

— Táranos les berces (= tueru les berces), (castellán: «tallo de las legumbres»).

— Taramayu'l maíz ya taramayu'l miyu (= «tueru'l maíz ya tueru'l miyu», «trozu'l tallu de maíz ya de miyu», dempués del corte del narbasu), coles variantes taramascu, tarambayu, tarambascu.

— Tarabucu (= «tueru la panoya» dempués de quitar el granu), cola variante contaminada nel centru pallabra tarucu (< *tar(ab)ucu*).

El tara astur, amás de significar *tueru* ya *tallu* d'una planta ya tamién *trozu madera*, comu pue talantase con *taramayu*, *táranos* ya *taravica*, algamó tamién *per metáfora*'l significáu de «llímite», «tope», «fin», pol semeyu del llímite ya tope d'un tueru de planta o árbol col tarrén:

— Asina, el nome común «taru la ría», de plena hacienda nel día de güei na zona de Navia (= «tueru la ría»), en bona traducción metafórica significa «llí-

mite la ría», «fin de la ría», «tope la ría» cola mar nes baxes marees.

— Tamién hai restos del tara metafóricu na toponimia asturiana: Taramundi (celta + llatín) (= «tueru'l mundu»), lo que quier dicir «llímite» ya «estremu'l mundu», que ye tantu comu dicir en llatín *finis mundi* lo mesmo que *finisterr(a)e*.

La llimitación llingüística de la base celto-astur *tār-* (< *tōr-*)¹⁷ ta condicionada pola mesma base etimolóxica del llatín asturianu *tōr-*. Asina foi l'arreglu:

— El *tār-* tan sólo tien restos nel *taramayu'l* maíz, *taramayu'l* miyu, *táranos* les berces, *tarabucu* ya *tarucu* la panoya, *taravica* les puertes ya les ventanes (asina: «taravica l'horriu») ya per metáfora remanez nel *taru* la ría ya nel topónimu *Taramundi*.

— El *tōr-* (torus en llatín ya tueru n'asturianu) dio nome al *tallu* los árboles: *tueru* la zreizal, *tueru* la figal, *tueru'l* carbayu, etc. Amás, esti *tueru* interfier de continu nel pequeñu campu del *tār-*, comu *tueru* les berces, *tueru'l* maíz. etc., desplazándose al *táranos* ya'l *taramayu*.

Resultaos de la «contaminatio»:

— *Gracies a la «contaminatio» sábese que la llingua asturiana ye llatín, faláu a l'asturiana, pero que debaxu d'esa vestimenta llatina guarezse ya llate l'espíritu ya'l xeniu de les llingües celtas.*

— *Gracies a la «contaminatio» ponse de manifestu que la mesma «contaminatio» ye una cantera de contínu, d'ú sacar ya esmesar n'asturianu pallabres de nuevu estilu ya cuñu. Esto dizmos que'l collectivu rural astur sieglu tres sieglu s'autoabasteció con una economía ya con una llingüística indíxenes ya zarraes.*

¹⁷ Les llingües celtas confunden *ā* ya *ō*, comu tamién mezelen dacuandu *ǣ* ya *ǫ*.

— Gracies a la «contaminatio» ya posible descri-
frar les etimoloxíes d'abondes pallabres, qu'hasta
güei nun tienen solución, comu falopar, nénigu, em-
belurdiar, disfrutuariu, callóndrigu, mirádanu, etc.

— Gracies a la «contaminatio» descúbrense que los
cambios d'abondes pallabres que nun s'espliquen per
fonética, esplíquense per contamín, comu resultes
del amestamientu ya rexuntamientu de restos ya ca-
chos de pallabres pa fomentar una tercera pallabra:
disfrutuariu (< disfru(tar) + (usu-fru)tuariu), etc.

— Gracies a la «contaminatio» visllúmase que
dellos finales de pallabres (sufixos, desinencies...)
nun son sufixos clásicos, sinón restos ya cachos de
pallabres contaminaes: viva, contamín de celta +
llatín, (< wi + (güe)va), en que'l -va ye'l final de
(güe)va, amestáu al wi celta.

— Gracies a la «contaminatio» sábese que dal-
gunes pallabres indoeuropees prellatines cola mesma
etimoloxía antroyanun dos vegaes na llingua astu-
riana:

Vía llatín + vía celta: nénigu (< ne(vem) <
nigwh-) (llatín) + nigu (< nigwh-) (celta), etc.

Vía precelta + vía celta: falopar (precelta) (<
fal- < bh^ol- «blancu») ya embelurdiar (celta) (<
em-bel- < em-bhel- «blancu»).

— Gracies a la «contaminatio» conclúyese que'l
conceutu de raízu, comu algu costanti ya fixu na pa-
llabra, ye un conceutu caducu ya vulneratible, comu
muestra'l bable colos sos raízos mistos, suma ya con-
tamín de cachos de dos raízos: nalar (< na(lar) +

(vo)lar): nal- (raízu mistu) + ar (sufixu de la 1.^a
conxugación). Esti raízu mistu nal- nun tien corre-
llatu etimolóxicu'n denguna llingua, si nun s'aplica
la suma de los dos raízos espuestos. Pur illu, nalar
ye una pallabra de crianza asturiana, enzarrandu
dos conceutos que respuesten a dos contestos:

— Los nenos nalan (castellán: «los niños na-
dan»).

— Los páxaros nalan (castellán: «los pájaros
vuelan»).

— Gracies a la «contaminatio» descúbrense que
los cambios de sitiu d'algunos morfemas dientru
d'una pallabra son simples metátesis que tamién
existen n'otres llingües, comu na llingua griega, etc.:
pediórucu (< periódicu). Paderón (< paredón), etc.

— Gracies a la «contaminatio» sábese qu'esisten
dalgunos casos de corrupción en cadena dientru d'una
mesma pallabra, comu algo peculiar de la llingua
asturiana ya comu restos del so autoabastecimientu
llingüísticu: tarabucu contamina'n centru pallabra
dando tarucu (< tar(ab)ucu). Ya, de seguíu, tarucu
per contamín tamién en centru pallabra enxendra
les dos pallabres siguientes:

— Tacu (< ta(ru)cu) «trozu pequeñu d'una co-
sa», comu tacu madera, tacu queisu, tacu xamón,
etc.

— Tucu (< t(ar)ucu), «tucu'l xamón» (= güesu'l
xamón), «tucu'l taramayu», «tucu'l tueru la ber-
za», etc.

